

Versions d'un Secret (I)

Miquel S. Font

En poques ocasions podem gaudir de tant material a l'hora de confegir la història d'una pel·lícula mallorquina. I *El Secreto de la Pedriza* n'és l'exemple més proper. Basada en l'obra homònima d'Adolfo Vázquez Humasqué i apareguda el març de 1921, fou duita a la pantalla per l'autor mateix i el seu germà, Joan, el 1925. Sabem que part dels exteriors es rodaren a Valldemossa des de l'agost i es perllongaren, si més no, fins al desembre del mateix any. Estrenada en dues jornades a finals del gener i inicis de febrer de 1926, es veié alterada en el seu metratge inicial per reestrenar-se, una vegada refeta (tot sembla indicar que s'atenuaren certs passatges massa propensos a alterar l'ordre públic a les sales de projeccions) molt possiblement el desembre de 1927, sembla ja de manera definitiva sense que posteriorment se'n fes cap altra refundició.

Sense tenir per segura tan sols cap data aproximada (en tot cas, sempre posterior a primera estrena de la primera versió), trobam després de la novel·la i de la pel·lícula, la *Novela Semanal Cinematográfica* en el número 343, any setè de la publicació a l'editorial Bistagne. El títol de la publicació és el mateix que en les anteriors obres: *El Secreto de la Pedriza*. Adaptació cinematográfica, per Juan y Adolfo Vázquez Humasqué, de la novel·la costumbrista del mismo título. Fet habitual era aleshores la confecció d'aquestes novel·les cinematogràfiques a partir de la refundició, bé resumint-les a partir de l'obra inspirada o bé novel·lant l'argument de la pel·lícula, il·lustrant-ho tot amb alguns moments memorables del film (sovint coincidint amb els emprats en la publicitat, com és aquest el cas), per tal d'aproximar els lectors a allò que fou la pel·lícula.

Gaudint, doncs, del privilegi de tenir les tres versions d'una mateixa obra (la novel·la, la pel·lícula i la novel·la

“Literàriament, podríem parlar d'una narració costumista i afectada de molta tragèdia finisecular en clau modernista tardana, d'ambient bucòlicopagesívol enfrontat a la ciutat...”

cinematogràfica), tractarem, d'ara endavant, les tres fonts. Per això, optam per comparar les dues versions escrites (una d'abans i l'altra de després de la pel·lícula) amb el producte final.

Anem a veure, la transcendència de la novel·la en la pel·lícula. Prologada per Gabriel Alomar i amb la dedicatòria de l'autor al seu germà Joan, està dividida en dues parts, cada una de les quals subdividida en vint-i-dos capítols. En síntesi, podríem apuntar que la narració no té gairebé res a veure amb la pel·lícula. Si bé alguns dels protagonistes coincideixen, els finals són totalment oposats. A la narració s'estableix només un triangle amorós, entre un honrat camperol, Tomeu, i Magdalena, germana del protagonista Toni de son Morades (de son Moragues, a la pel·lícula), on Canales, carrabiner, i tercer en discòrdia, és mort per Toni en defensa de l'honra de la seva germana. Però, en la novel·la, Toni no està sotmès a cap triangle amorós, fet que sí succeeix a la pel·lícula, en què el protagonista es veu privat dels amors de la filla del propietari del Secret, Toni Roca, per part de Mauricio, “forasté” (com explicita l'autor), amic de la família. Tot i això, Toni no es pot queixar de les dificultats de la vida quan es veu terriblement abocat a la mort per quatre fets diferents, que podríem il·lustrar en cercles concèntrics, al voltant de la víctima. El primer cercle seria l'esmentat Canales. En el segon trobaríem el carrabiner García, que, com a la pel·lícula, descobreix l'assassí de Canales i vol una recompensa pel seu silenci. Finalment serà víctima de la seva extorsió quan és abocat al fons del Secret, després de lluitar amb Toni. El tercer cercle, que també apareix a la pel·lícula malgrat acabi els seus dies en altres circumstàncies, seria Toni Roca, propietari i pare a la pel·lícula de Margarita. A la narració obliga a Toni de son Morades a desfer-se, precipitadament malgrat el perill, del contingut del Secret. Mentre que a la pel·lícula mor en mans de Toni, a

la novel·la morirà accidentalment sota l'hèlix d'un vaixell. L'element que tan sols no apareix a la pel·lícula és el joc. Induït per un altre contrabandista, Toni es veurà abocat al joc en cases de mala nota de Palma. Per satisfer els deutes haurà, després de la mort de Roca, de servir-se del preuat contingut del Secret. Però, en un excés de cobdícia i dos assassinats, la sort l'abandona a l'interior del Secret i morirà en no menys ridícules circumstàncies, víctima de la por.

Literàriament, podríem parlar d'una narració costumista i afectada de molta tragèdia finisecular en clau modernista tardana, d'ambient bucòlicopagesívol enfrontat a la ciutat, vista en aquesta ocasió com a punt d'encontre de perversions i vicis corruptes. Tal volta massa extremista i extrema en els judicis morals, enriquida encertadament per una sèrie de girs (*Re sent milgotes, mos va fer sa porcada, Mare de Déu de Sant Salvador, coranta pareys de senayons!...*), però empobrida per una retòrica excessiva i massa justificativa d'una forma narrativa exhaurida ja a inicis dels vint.

Els personatges i les seves psicologies són molt encertats i, a través seu, es proposa un debat entre l'home enriquit pel diner fàcil del contraban i aquell que és pobre però que es dignifica pel treball de la terra (que es corresponen en Toni i Tomeu). Moralina inclosa, bandeja la corrupció i el delictes que finalment són jutjats i ajustats per les circumstàncies.

L'eix temporal es veu sotmès a una el·lipsi de cinc mesos que coincideixen amb l'absència de l'illa del protagonista, que seran emprats a la pel·lícula per fer coincidir en els més idíl·lics indrets de l'illa mallorquina els dos amants. Mentre que a la primera part el temps és lineal i transcorre en dos dies, entre aquesta i la segona part es fa l'el·lipsi de cinc me-

sos per fer transcórrer tota la segona part en disset dies. Pel que fa a l'eix espacial, molt concretat, es fa deambular els protagonistes des de Deià a Valldemossa, principalment, on els trobam a Son Morades (son Moragues a la realitat), s'Estaca, son Galceran, ca Madò Pilla, el Secret de sa Pedrissa, Lluc, el Terreno i el carrer de Sant Miquel a Palma.

La precipitació de determinats fets en excés tràgics i abocats a fatídics desenllaços, resten apaivagats a la pel·lícula, on es mesuren les tragèdies i s'opta per un reequilibri de l'obra que la fa guanyar en intenció dramàtica i en precisos clímax en què el suspens està ben emprat. Malgrat que la intenció cinematogràfica no sia un objectiu, almenys manifest, la plasticitat de tot l'aparell dramàtic i els contrapunts tràgics, feien llavors d'aquesta obra, una ferma candidata a l'adaptació cinematogràfica. □